

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Чернівецька філія

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: Адміністративне право

на тему:

Правовий статус державних службовців

Виконав:
Студент групи ІН 19-8-24-Б1Пр-Н(4,6з)
Арутюнова Карина Арменівна
Керівник: Скрипничук А.І.

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

2026 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	7
1.1. Поняття, сутність та ознаки державної служби в Україні.....	7
1.2. Поняття, структура та елементи адміністративно-правового статусу державного службовця.....	12
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ.....	16
2.1. Законодавчі та підзаконні акти, що визначають правовий статус державних службовців.....	16
2.2. Права, обов'язки, обмеження та відповідальність державних службовців у системі публічного управління.....	19
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	23
3.1. Проблеми реалізації законодавства про державну службу в умовах адміністративної реформи.....	23
3.2. Основні напрями вдосконалення правового статусу державних службовців в Україні.....	26
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми курсової роботи. У сучасних умовах розвитку України, коли здійснюються глибокі трансформації у системі публічної влади, питання адміністративно-правового статусу державних службовців набуває особливого значення. Державна служба є основним інструментом реалізації завдань і функцій держави, а від рівня її правового регулювання, професіоналізму та відповідальності службовців безпосередньо залежить ефективність державного управління, стабільність правопорядку, дотримання принципів законності та верховенства права. Саме державний службовець є тим суб'єктом, через діяльність якого держава взаємодіє з громадянами, бізнесом та громадськими інститутами, тому його правовий статус визначає якість реалізації владних повноважень і рівень довіри до державної влади.

Після здобуття Україною незалежності державна служба неодноразово реформувалася з метою наближення до європейських стандартів публічного адміністрування. Прийняття Закону України “Про державну службу” від 10 грудня 2015 року стало важливим етапом у становленні сучасної моделі професійної, політично нейтральної та орієнтованої на громадянина державної служби. Проте, попри суттєвий прогрес у законодавчому регулюванні, на практиці залишається низка проблем: нечіткість розмежування між політичними та адміністративними посадами, недосконалість системи оплати праці, корупційні ризики, низький рівень мотивації кадрів, а також недостатня ефективність механізмів відповідальності та контролю за діяльністю службовців.

Актуальність дослідження зумовлюється також тим, що адміністративно-правовий статус державних службовців є складною багатокомпонентною категорією, яка охоплює правосуб'єктність, систему прав, обов'язків, гарантій, обмежень і юридичної відповідальності. У процесі реформування публічної адміністрації важливо забезпечити баланс між правами службовця та його підзвітністю перед суспільством і державою. Це

потребує глибокого наукового аналізу чинного законодавства, виявлення прогалин, колізій і невідповідностей міжнародним стандартам, зокрема нормам Європейського Союзу та рекомендаціям SIGMA і OECD щодо належного врядування.

Зміна ролі держави у сучасному світі — від адміністратора до сервісного суб'єкта — зумовлює потребу в новій філософії державної служби, заснованій на принципах відкритості, професіоналізму, етичності, політичної нейтральності та орієнтації на потреби громадян. Тому дослідження адміністративно-правового статусу державних службовців має не лише теоретичне, а й практичне значення, адже дозволяє визначити оптимальні моделі поведінки службовців, підвищити ефективність публічного управління, зміцнити інституційну спроможність органів влади та запобігти зловживанням владними повноваженнями.

Важливо також зазначити, що в умовах євроінтеграційного курсу України відбувається активне оновлення адміністративного законодавства, спрямоване на приведення правового статусу державних службовців у відповідність до європейських принципів державного управління. Зокрема, в рамках імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС запроваджуються стандарти доброчесності, конкурсний відбір на посади, система оцінювання результатів діяльності, механізми навчання та підвищення кваліфікації. Це потребує наукового осмислення з позицій адміністративного права, оскільки створення ефективної системи публічної служби є невід'ємною складовою демократичної держави європейського типу.

Крім того, в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення особливої актуальності набуває питання належного функціонування державного апарату, забезпечення безперервності управлінських процесів, ефективного використання людських ресурсів і підвищення відповідальності посадових осіб. Саме державна служба є основою стабільності системи управління, реалізації прав і свобод громадян, координації діяльності органів влади та виконання міжнародних зобов'язань України.

Сучасні реалії, у яких функціонує Україна, радикально змінили підходи до організації публічної влади, державного управління та, зокрема, до розуміння адміністративно-правового статусу державних службовців. Повномасштабна війна, що триває з 2022 року, поставила перед державою безпрецедентні виклики, які вимагають максимальної мобілізації людських, матеріальних і управлінських ресурсів. У цих умовах саме державні службовці є тими, хто забезпечує безперервність функціонування державного механізму, реалізацію рішень уряду, координацію органів влади, надання базових адміністративних послуг населенню, підтримку обороноздатності та стабільності суспільства. Тому дослідження їх адміністративно-правового статусу в умовах воєнного стану набуває виняткової актуальності.

В умовах війни державна служба виконує не лише управлінську, а й стабілізаційну функцію — вона гарантує сталість державності, продовження роботи органів влади навіть за надзвичайних обставин, підтримку життєдіяльності громад, економіки, соціальної сфери. Відповідно, правовий статус державного службовця вимагає адаптації до нових обставин: посилення вимог до професійної компетентності, стійкості, етичності, дисциплінованості, патріотизму та відповідальності. Саме тому в умовах воєнного стану виникає потреба переосмислити обсяг його прав, обов'язків, обмежень, гарантій і відповідальності, а також їх співвідношення з потребами національної безпеки та оборони.

Таким чином, **метою** дослідження курсової роботи є формування спеціалізованих організаційно-правничих та управлінських уявлень про адміністративно-правовий статус державних службовців.

Для досягнення мети, перед курсовою роботою було поставлено низку **завдань**, а зокрема:

- 1) проаналізувати поняття, сутність та ознаки державної служби в Україні;
- 2) здійснити аналіз поняття, структура та елементи адміністративно-правового статусу державного службовця;

3) дослідити законодавчі та підзаконні акти, що визначають правовий статус державних службовців;

4) визначити особливості прав, обов'язків, обмежень та відповідальності державних службовців у системі публічного управління;

5) визначити проблеми реалізації законодавства про державну службу в умовах адміністративної реформи;

6) прийти до конструктивних висновків, чим закріпити наукову новизну дослідження.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що стосуються адміністративно-правового статусу державних службовців.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий статус державних службовців.

Структура курсової роботи зумовлена метою, предметом, об'єктом і логікою дослідження. висновків, а також списку використаних джерел.

Загальний обсяг роботи становить 33 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

1.1. Поняття, сутність та ознаки державної служби в Україні

Державна служба є одним із ключових елементів системи публічного управління, через який держава реалізує свої функції, забезпечує виконання законів, надання адміністративних послуг, захист прав і свобод громадян, а також формування ефективної взаємодії між владою та суспільством. Саме через інститут державної служби здійснюється практична діяльність держави як публічно-правової організації, що діє в інтересах громадян та суспільства в цілому.

Відповідно до Закону України “Про державну службу” від 10 грудня 2015 року № 889-VIII, державна служба — це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті, спрямована на практичне виконання завдань і функцій держави. Таким чином, у правовому сенсі державна служба є різновидом публічної служби, що передбачає діяльність від імені держави, у її інтересах, на основі закону, з метою забезпечення сталого функціонування владних інституцій.

Ключовими характеристиками державної служби є публічність, професіоналізм, законність, стабільність і підзвітність. Вона функціонує не на приватно-комерційних засадах, а як служіння суспільству, що передбачає підпорядкування діяльності службовців нормам права, державним інтересам і принципам доброчесності. У цьому полягає її принципова відмінність від роботи у приватному секторі: державний службовець не переслідує особистої вигоди, а діє в межах визначених повноважень для забезпечення публічного блага.

Зміст поняття державної служби охоплює систему організаційних, правових і соціальних відносин, які виникають між державою та особою, що

обіймає посаду державного службовця. Ці відносини мають публічно-правовий характер і базуються на актах призначення, наказах, контрактах, адміністративних процедурах. При цьому державна служба не зводиться лише до виконання посадових обов'язків — вона включає питання кар'єрного просування, професійного навчання, оцінювання результатів діяльності, дисциплінарної відповідальності, матеріального забезпечення, соціальних гарантій тощо.

Державна служба в Україні має єдину правову основу, проте її організаційна структура багаторівнева. Вона охоплює посади в органах законодавчої, виконавчої та судової влади (крім політичних та виборних), апаратах центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністраціях, державних установах і службах. Це забезпечує єдність стандартів державної служби та водночас дозволяє враховувати специфіку кожної гілки влади.

Однією з важливих рис сучасної державної служби є її деполітизований характер. Законодавство чітко розмежовує політичні посади (міністри, народні депутати, політичні радники) та адміністративні, які займають державні службовці. Це покликано забезпечити стабільність управління, незалежність професійного корпусу держави від політичних змін і запобігти використанню адміністративного ресурсу у партійних інтересах [2].

Державна служба ґрунтується на основоположних принципах, закріплених у статті 4 Закону “Про державну службу”. Серед них: верховенство права, законність, професіоналізм, доброчесність, політична неупередженість, ефективність, відкритість, прозорість, стабільність та орієнтація на громадянина. Ці принципи відображають європейські стандарти публічного адміністрування (Good Governance) і забезпечують правову, організаційну та етичну основу діяльності службовців.

Особливістю української моделі державної служби є її інституційна трансформація у процесі євроінтеграції. Відповідно до рекомендацій Європейського Союзу та програми SIGMA, Україна впроваджує стандарти

належного врядування: конкурсні процедури добору кадрів, оцінювання службової діяльності, кар'єрне зростання, електронне управління (e-governance), систему професійного навчання та запобігання конфлікту інтересів. Такий підхід спрямований на формування професійного, політично нейтрального і компетентного корпусу державних службовців, здатного ефективно реалізовувати державну політику та служити суспільству.

У сучасних умовах, зокрема в умовах воєнного стану, поняття державної служби набуває ще глибшого змісту. Державні службовці виконують не лише адміністративні чи управлінські функції, а й відіграють ключову роль у забезпеченні обороноздатності держави, координації гуманітарних процесів, підтримці функціонування державних інституцій під час надзвичайних обставин. Це підтверджує, що державна служба — це не лише професія, а й форма громадянського служіння, в основі якої лежать вірність присязі, відповідальність, патріотизм і відданість державі.

Отже, державна служба в Україні — це система професійної діяльності осіб, уповноважених виконувати завдання і функції держави від її імені, що ґрунтується на принципах законності, публічності, політичної неупередженості, професіоналізму та служіння суспільним інтересам. Її правова природа поєднує елементи публічного управління, трудового і адміністративного права, що робить цей інститут центральною ланкою в механізмі державної влади та невід'ємною умовою розвитку демократичної, правової, соціальної держави.

Державна служба як правовий і соціальний інститут має комплекс характерних ознак, що відрізняють її від інших видів трудової та управлінської діяльності. Ці ознаки визначають сутність державної служби, її місце у системі публічного управління, а також юридичну природу відносин між державою та службовцем. Законодавче визначення та практичні особливості діяльності державних службовців дозволяють виокремити низку базових рис, які розкривають зміст цього явища.

Першою і головною ознакою є публічно-правовий характер державної служби. Вона ґрунтується на нормах адміністративного права і має владно-організаційну природу. Державна служба — це не приватна діяльність, а служіння державі та суспільству від її імені. Відтак державні службовці наділені певними владними повноваженнями, виступають носіями публічної влади та діють виключно на основі, у межах і в спосіб, визначений законом. Другою суттєвою ознакою є служіння державі та суспільству. Зміст державної служби полягає не в отриманні прибутку, а у виконанні завдань держави, реалізації її функцій, захисті національних інтересів, прав і свобод людини. Цей аспект відображений у присязі державного службовця, яка вимагає вірності народу України та сумлінного виконання службових обов'язків [3].

Третьою ознакою є здійснення професійної діяльності на постійній основі. Державна служба — це не разове виконання доручення, а постійна професійна діяльність, яка потребує спеціальної підготовки, компетентності, знань законодавства, управлінських навичок та досвіду. Саме тому до державних службовців висуваються кваліфікаційні вимоги, передбачені законом, а їх професійний розвиток і навчання є безперервним процесом. Четверта ознака — здійснення діяльності у межах спеціально визначених посад у державних органах. Державна служба реалізується через систему посад, що визначені у штатному розписі органу влади, і кожна з яких має свою компетенцію, функції та обсяг повноважень. Призначення на ці посади відбувається у встановленому законом порядку, переважно за конкурсом, що гарантує прозорість та рівний доступ громадян до служби.

Наступною ознакою є правовий зв'язок державного службовця з державою. Цей зв'язок оформлюється не трудовим договором у класичному розумінні, а актом призначення на посаду. Такий правовий зв'язок має публічно-правовий характер і зумовлює підвищений рівень відповідальності службовця перед державою, суспільством і законом.

Важливою рисою державної служби є наявність спеціального правового статусу державного службовця. Він визначає систему його прав, обов'язків,

гарантій, обмежень, вимог до поведінки, дисциплінарної та матеріальної відповідальності. Державні службовці мають не лише загальну правосуб'єктність, як усі громадяни, а й спеціальну — адміністративно-службову, що виникає з моменту вступу на посаду [4].

Суттєвою ознакою є також політична неупередженість. Державна служба в Україні ґрунтується на принципі відокремлення політичних посад від адміністративних. Це означає, що державні службовці мають діяти поза політичною боротьбою, не належати до політичних партій під час виконання своїх обов'язків, не використовувати службове становище для політичної агітації або впливу на виборчий процес.

Окрему увагу заслуговує ознака підконтрольності, підзвітності та відповідальності державних службовців. Будь-яке рішення чи дія службовця повинні бути обґрунтованими, законними та можуть бути перевірені в адміністративному чи судовому порядку. Державна служба є підзвітною громадянам, а державні службовці несуть персональну відповідальність за неналежне виконання службових обов'язків, перевищення повноважень або зловживання владою.

Важливою рисою сучасної державної служби є професіоналізм та етичність. Державний службовець зобов'язаний діяти компетентно, неупереджено, з дотриманням етичних норм поведінки, доброчесності, толерантності та поваги до прав і гідності людини. В Україні діє Кодекс етики державного службовця, який конкретизує морально-етичні стандарти поведінки та забезпечує формування культури служіння державі.

Ще однією ознакою є наявність спеціальних гарантій і соціального захисту. Законодавство передбачає державним службовцям певні гарантії стабільності посади, оплати праці, пенсійне забезпечення, медичне страхування, можливість підвищення кваліфікації. Це зумовлено підвищеними вимогами до їх відповідальності, а також необхідністю забезпечити належні умови для професійного виконання обов'язків.

В умовах воєнного стану державна служба виявляє ще одну важливу ознаку — стійкість та безперервність функціонування державного апарату. Незважаючи на загрози, бойові дії, руйнування інфраструктури, державні службовці продовжують виконувати свої функції, забезпечуючи управління, координацію та захист громадян. Це підтверджує стратегічну роль державної служби як основи стабільності державності та публічної влади [4].

Отже, державна служба в Україні характеризується сукупністю таких ознак, як публічно-правовий характер, служіння державі, професійність, постійність, правовий зв'язок з державою, спеціальний статус службовців, політична неупередженість, відповідальність, етичність, соціальні гарантії та стабільність функціонування навіть в умовах надзвичайних обставин. Усі ці риси в сукупності визначають державну службу як фундаментальний інститут демократичної, правової держави, що забезпечує її цілісність, ефективність і здатність діяти в інтересах громадян і суспільства.

1.2. Поняття, структура та елементи адміністративно-правового статусу державного службовця

Адміністративно-правовий статус державного службовця — це одне з ключових понять у системі адміністративного права, яке визначає місце, роль, повноваження та межі відповідальності особи, що здійснює публічну службу в органах державної влади. Саме через цей статус держава реалізує свої функції, а службовець набуває права діяти від її імені, приймати управлінські рішення та впливати на реалізацію державної політики.

Під адміністративно-правовим статусом державного службовця розуміють сукупність визначених законодавством прав, обов'язків, повноважень, гарантій, обмежень і відповідальності, які встановлюють його правове становище у сфері публічного управління. Цей статус відображає юридичний зв'язок між службовцем і державою, надає йому

можливість виконувати завдання та функції держави, а також визначає межі його поведінки в рамках службових повноважень.

Його правова природа є публічно-правовою, адже державний службовець реалізує свої повноваження не як приватна особа, а як представник держави, який діє від її імені. Відповідно до Закону України “Про державну службу” від 10 грудня 2015 року № 889-VIII, державний службовець — це громадянин України, який займає посаду державної служби, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету і виконує визначені законом завдання та функції держави. Тому його адміністративно-правовий статус має чітке нормативне закріплення і відрізняється від статусу працівників приватного сектору чи посадових осіб місцевого самоврядування [5].

Структурно адміністративно-правовий статус державного службовця складається з трьох взаємопов’язаних рівнів: нормативного, індивідуального та функціонального. На нормативному рівні статус визначається нормами Конституції України, Законом “Про державну службу”, іншими законодавчими та підзаконними актами, які регламентують публічну службу, права, обов’язки, дисциплінарну відповідальність, етичні стандарти, порядок проходження служби тощо. На індивідуальному рівні статус відображає конкретне службове становище особи — її посаду, ранг, стаж, рівень відповідальності, обсяг повноважень. На функціональному рівні він реалізується у практичній діяльності — через прийняття управлінських рішень, підготовку документів, виконання доручень, надання адміністративних послуг, представництво інтересів держави у відносинах з громадянами та організаціями. Основними елементами адміністративно-правового статусу державного службовця є:

1. Правосуб’єктність, яка охоплює правоздатність і дієздатність службовця. Правоздатність означає здатність бути носієм прав і обов’язків у сфері державної служби, а дієздатність — можливість самостійно реалізовувати ці права, виконувати обов’язки і нести відповідальність.

Державний службовець набуває правосуб'єктності з моменту призначення на посаду і втрачає її з моменту припинення служби.

2. Права державного службовця. Вони визначають юридичні можливості службовця, необхідні для належного виконання ним своїх обов'язків. Серед основних прав: право на належні умови праці, оплату, професійне навчання, кар'єрне зростання, участь у підготовці рішень органу влади, захист від незаконного звільнення, а також право на соціальні гарантії та правову допомогу.

3. Обов'язки державного службовця. Вони виражають сутність публічного служіння. Основними обов'язками є дотримання Конституції та законів України, сумлінне виконання службових повноважень, дотримання присяги, забезпечення прав громадян, недопущення зловживань і конфлікту інтересів, збереження державної таємниці, дія виключно в межах своїх компетенцій.

4. Повноваження. Це закріплені в законі чи посадових інструкціях права і обов'язки, реалізація яких дозволяє службовцю виконувати функції держави. Повноваження можуть бути розпорядчими, контрольними, координаційними, представницькими чи консультативними залежно від рівня посади.

5. Гарантії державної служби. Вони забезпечують стабільність та захист службовців від незаконного втручання, безпідставного звільнення або переслідування за виконання службових обов'язків. До них належать гарантії матеріального забезпечення, соціального захисту, просування по службі, захист честі, гідності й життя державного службовця.

6. Обмеження та заборони. Цей елемент покликаний запобігти зловживанню владними повноваженнями та корупції. Закон забороняє державним службовцям суміщати службу з політичною діяльністю, займатися бізнесом, брати подарунки, використовувати службове становище у приватних цілях чи розголошувати конфіденційну інформацію.

7. Відповідальність державного службовця. Вона є юридичним наслідком порушення службових обов'язків. Залежно від характеру правопорушення службовець може нести дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність. Дисциплінарна відповідальність є основною, оскільки пов'язана з невиконанням чи неналежним виконанням службових обов'язків.

8. Етичні стандарти поведінки. Державний службовець зобов'язаний діяти відповідно до норм професійної етики, доброчесності, неупередженості, толерантності, поваги до прав людини та рівного ставлення до всіх громадян. Етичний компонент статусу закріплений у Кодексі етики державного службовця, який визначає моральні орієнтири його поведінки.

Адміністративно-правовий статус державного службовця не є статичним — він змінюється відповідно до реформ публічної адміністрації, потреб суспільства та вимог європейської інтеграції. В умовах воєнного стану цей статус набуває додаткових ознак: підвищеної відповідальності, готовності діяти в екстремальних ситуаціях, участі у заходах мобілізаційного характеру, захисту національної безпеки та забезпечення стійкості функціонування органів влади [6].

Отже, адміністративно-правовий статус державного службовця є комплексним утворенням, яке поєднує правові, організаційні, етичні та соціальні елементи. Його зміст визначає межі владних повноважень службовця, гарантує дотримання законності у сфері державного управління та водночас забезпечує належний захист прав і законних інтересів як держави, так і самого службовця. Саме завдяки чітко врегульованому правовому статусу державна служба може ефективно виконувати своє головне призначення — служити народу України.

РОЗДІЛ 2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

2.1. Законодавчі та підзаконні акти, що визначають правовий статус державних службовців

Правовий статус державних службовців в Україні ґрунтується на розгалуженій системі нормативно-правових актів, які утворюють цілісну правову основу функціонування державної служби. Ця система охоплює Конституцію України, закони, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, накази центральних органів виконавчої влади, а також відомчі положення та локальні акти, що деталізують окремі аспекти проходження служби, прав, обов'язків, дисциплінарної відповідальності та соціальних гарантій державних службовців.

Конституція України є основним актом, що визначає фундаментальні засади державної служби. Вона закріплює принцип верховенства права, обов'язок державних органів діяти лише на підставі, в межах і у спосіб, передбачені законом (стаття 19), гарантує рівний доступ громадян до державної служби (стаття 38), визначає статус держави як демократичної, соціальної і правової (стаття 1), а також встановлює засади організації влади, на яких базується інститут публічної служби. Конституційні положення утворюють основу для розроблення спеціального законодавства, яке регулює статус державних службовців [7].

Ключовим спеціальним нормативним актом є Закон України “Про державну службу” від 10 грудня 2015 року № 889-VIII, який комплексно врегульовує правові, організаційні та фінансові засади функціонування державної служби. Закон визначає поняття державної служби, її принципи, категорії посад, права та обов'язки службовців, порядок вступу на службу, просування по кар'єрі, оцінювання результатів діяльності, дисциплінарну

відповідальність, підстави припинення служби, гарантії, обмеження та особливості етичної поведінки. Саме цей акт виступає головним джерелом адміністративно-правового статусу державного службовця в Україні.

Важливе місце у системі джерел належить також Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, який установлює спеціальні правила поведінки державних службовців з метою забезпечення доброчесності, неупередженості та прозорості державної служби. Закон регламентує вимоги щодо запобігання конфлікту інтересів, обмеження у сумісництві, декларування майна, доходів і видатків, а також відповідальність за порушення антикорупційного законодавства [8].

Правовий статус державних службовців також визначається Законом України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 7 червня 2001 року № 2493-III, який, хоча і стосується іншого виду публічної служби, містить багато спільних положень щодо правового становища посадових осіб місцевого самоврядування. Його аналіз дозволяє порівнювати механізми правового регулювання двох споріднених сфер — державної служби та муніципальної служби.

До законодавчих актів, що безпосередньо впливають на правовий статус державних службовців, належать також:

- Кодекс законів про працю України, який застосовується до державних службовців у частині, не врегульованій спеціальним законом;
- Закон України “Про звернення громадян”, що визначає обов’язок службовців забезпечувати належний розгляд звернень;
- Закон України “Про доступ до публічної інформації”, який встановлює вимоги щодо відкритості діяльності органів влади та обов’язків службовців у сфері надання інформації;
- Закон України “Про захист персональних даних”, що регулює порядок обробки інформації в діяльності державних органів [9].

Суттєвий вплив на статус державного службовця мають укази Президента України. Зокрема, Указ Президента “Про стратегію реформування

державного управління України” від 24 червня 2016 року № 474/2016 визначив основні напрями модернізації державної служби, формування професійного корпусу службовців і впровадження європейських стандартів належного врядування (Good Governance).

На рівні Кабінету Міністрів України прийнято низку постанов, які деталізують порядок реалізації положень Закону “Про державну службу”.

Серед них:

- Постанова КМУ від 25 березня 2016 р. № 246 “Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби”, що забезпечує прозорий механізм добору кадрів;

- Постанова КМУ від 23 серпня 2017 р. № 640 “Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу”, яка визначає систему роботи з кадрами;

- Постанова КМУ від 30 серпня 2017 р. № 704 “Про впорядкування умов оплати праці державних службовців”, що встановлює структуру заробітної плати та надбавки;

- Постанова КМУ від 20 грудня 2017 р. № 1065 “Про затвердження Типового кодексу етичної поведінки державного службовця”, яка закріплює етичні стандарти поведінки.

Крім того, важливу роль відіграють накази Національного агентства України з питань державної служби (НАДС), яке є центральним органом виконавчої влади, що формує і реалізує державну політику у сфері державної служби. Зокрема, наказами НАДС затверджено:

- Порядок ведення особових справ державних службовців,
- Порядок оцінювання результатів службової діяльності,
- Положення про підвищення кваліфікації державних службовців,
- Методичні рекомендації з питань доброчесності та запобігання корупційним ризикам [10].

Крім нормативно-правових актів загальнодержавного рівня, існують відомчі положення та внутрішні регламенти державних органів, які

деталізують питання внутрішньої організації роботи, посадових обов'язків, діловодства, дисципліни, преміювання та відповідальності. Ці акти не мають самостійного юридичного статусу, проте є важливим інструментом практичного регулювання державної служби.

Сучасна тенденція розвитку нормативної бази державної служби полягає в її гармонізації з європейськими стандартами. Україна поступово імплементує положення Кодексу поведінки державних службовців Ради Європи (2000 р.), Керівних принципів ОЕСР щодо управління державними службовцями (OECD Guidelines), а також принципів програми SIGMA, що передбачають прозорість, політичну нейтральність, професіоналізм, гендерну рівність і підзвітність державних служб.

Таким чином, правовий статус державних службовців в Україні визначається багаторівневою системою нормативно-правових актів, що охоплює Конституцію, закони, підзаконні нормативні акти, відомчі положення і міжнародні стандарти. Їх узгоджена дія забезпечує формування стабільного правового середовища, у межах якого державна служба функціонує як професійний, ефективний та прозорий інститут публічного управління, орієнтований на служіння народу України.

2.2. Права, обов'язки, обмеження та відповідальність державних службовців у системі публічного управління

Права, обов'язки, обмеження та відповідальність державних службовців становлять ключові елементи їх адміністративно-правового статусу і визначають баланс між можливостями службовців у здійсненні владних повноважень та їх підзвітністю перед державою, суспільством і законом. Саме через реалізацію цих елементів державна служба функціонує як професійна, публічна та підконтрольна діяльність, спрямована на ефективне виконання завдань і функцій держави.

Права державних службовців визначають їх юридичні можливості, необхідні для належного виконання службових повноважень, захисту професійних інтересів, забезпечення незалежності та ефективності діяльності. Відповідно до Закону України “Про державну службу”, державний службовець має право на належні, безпечні та здорові умови праці; на стабільне грошове забезпечення відповідно до посади, рангу, стажу та результатів діяльності; на професійне навчання, підвищення кваліфікації, участь у конкурсах на вищі посади; на отримання необхідної для виконання службових завдань інформації та матеріалів; на захист честі, гідності, ділової репутації та службової незалежності; на соціальні гарантії, відпустки, медичне забезпечення та пенсійне страхування; на оскарження рішень, дій чи бездіяльності керівництва або органів влади в установленому законом порядку [11].

Водночас державний службовець наділений і службовими правами, які безпосередньо пов’язані з реалізацією владних повноважень. Він може ініціювати управлінські рішення, готувати проекти нормативно-правових актів, здійснювати контроль, координувати діяльність підпорядкованих підрозділів, брати участь у розробці політики органу, видавати розпорядчі документи в межах компетенції. Ці права забезпечують функціональну самостійність службовця, але водночас зумовлюють підвищену відповідальність за прийняті рішення [11].

Обов’язки державних службовців відображають основну суть публічного служіння та мають публічно-правовий характер. Службовець зобов’язаний дотримуватися Конституції та законів України, забезпечувати верховенство права, додержуватися присяги державного службовця та діяти в інтересах держави і громадян, виконувати посадові обов’язки сумлінно, компетентно та ефективно, забезпечувати права, свободи й законні інтереси громадян, утримуватися від дій чи рішень, що можуть викликати конфлікт інтересів або підозру у зловживанні, зберігати державну, службову і

конфіденційну інформацію, дотримуватися правил етичної поведінки, доброчесності, неупередженості та політичної нейтральності.

Важливим елементом правового статусу є встановлені законодавством обмеження. Вони покликані запобігти зловживанню владними повноваженнями, конфлікту інтересів, корупційним проявам і забезпечити політичну неупередженість державного апарату. Державним службовцям забороняється брати участь у політичній діяльності, бути членами політичних партій під час виконання службових обов'язків, займатися підприємницькою діяльністю, входити до складу керівних органів господарських товариств, приймати подарунки чи матеріальні винагороди від осіб, зацікавлених у результатах їх службової діяльності. Обмеження також стосуються використання службової інформації у приватних цілях, участі у страйках або діях, що перешкоджають виконанню функцій держави [12].

Невід'ємним компонентом адміністративно-правового статусу є відповідальність державних службовців. Вона є юридичним наслідком порушення службової дисципліни, невиконання або неналежного виконання посадових обов'язків, перевищення влади чи повноважень. Залежно від характеру порушення державний службовець може нести дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність. Найпоширенішою є дисциплінарна відповідальність, яка настає за службові проступки і передбачає такі заходи стягнення, як зауваження, догана, попередження про неповну службову відповідність чи звільнення з посади. У випадках, коли дії службовця завдали шкоди громадянам, державі або юридичним особам, він може нести майнову чи кримінальну відповідальність.

Особливістю сучасного етапу розвитку державної служби є зростання значення етичної та персональної відповідальності. Від державних службовців вимагається не лише дотримання норм законодавства, а й висока культура поведінки, доброчесність, відповідальне ставлення до службового обов'язку, уникнення будь-яких дій, що можуть підірвати довіру громадян до держави [13].

У системі публічного управління права, обов'язки, обмеження та відповідальність державних службовців формують цілісний механізм забезпечення законності, ефективності та справедливості діяльності державного апарату. Вони гарантують баланс між владними повноваженнями і контролем за їх реалізацією, сприяють запобіганню зловживанням, підвищують рівень професіоналізму та довіри громадян до державної служби як до інституту, що служить суспільству та захищає публічні інтереси.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

3.1. Проблеми реалізації законодавства про державну службу в умовах адміністративної реформи

Реформування державного управління в Україні є одним із ключових напрямів сучасної державної політики, спрямованої на створення ефективної, професійної, прозорої та підзвітної системи публічної служби, здатної забезпечити належне виконання функцій держави. Прийняття у 2015 році нового Закону України “Про державну службу” стало важливим кроком у цьому напрямі, адже воно заклало правові засади для формування сучасного корпусу державних службовців за європейськими стандартами. Втім, практична реалізація цього закону, особливо в умовах триваючої адміністративної реформи, залишається складним процесом, що супроводжується численними проблемами організаційного, правового, кадрового та фінансового характеру [14].

Однією з головних проблем є неповна реалізація принципів професійності та політичної неупередженості державної служби. Попри законодавче закріплення конкурсу як основного способу добору кадрів, на практиці нерідко мають місце формальні або упереджені процедури відбору, що знижує рівень довіри до системи державної служби. Політичний вплив на призначення керівних посад, особливо у центральних органах виконавчої влади, продовжує підривати принципи стабільності та кар’єрності служби. В окремих випадках це призводить до високої плинності кадрів, демотивації персоналу та втрати інституційної пам’яті органів влади.

Не менш значною проблемою є недосконалість системи оплати праці та матеріального стимулювання державних службовців. Низький рівень заробітних плат, порівняно з приватним сектором, не відповідає складності та відповідальності службових обов'язків, що спричиняє відтік кваліфікованих кадрів та формує умови для корупційних ризиків. Попри спроби уряду впорядкувати структуру оплати праці через постанову Кабінету Міністрів № 704, у різних органах влади досі спостерігається нерівномірність винагороди та відсутність прозорих критеріїв оцінювання ефективності роботи.

Серйозною перешкодою для якісної реалізації законодавства є недостатня інституційна спроможність органів державної влади. Часто кадрові служби не мають достатніх ресурсів і кваліфікації для реалізації сучасних процесів управління персоналом: оцінювання результатів, розвитку кадрів, формування кадрового резерву. Система управління персоналом у державних органах залишається переважно бюрократичною, а не стратегічно орієнтованою. Недостатньо розвинуті також механізми навчання і професійного розвитку державних службовців, хоча закон прямо передбачає безперервне підвищення кваліфікації.

В умовах адміністративної реформи, яка передбачає децентралізацію влади, оптимізацію структури державних органів і скорочення штату, постали проблеми неврегульованості питань статусу, переведення та звільнення службовців. Часті реорганізації, ліквідації або злиття органів призводять до правової невизначеності працівників, порушення їх трудових прав, втрати досвідчених кадрів. Такі процеси нерідко здійснюються поспіхом, без належної підготовки і роз'яснювальної роботи, що породжує соціальну напругу та знижує ефективність управління [15].

Особливої уваги потребує проблема забезпечення етичності та доброчесності на державній службі. Хоча в законодавстві діють положення про запобігання конфлікту інтересів, декларування доходів і дотримання Кодексу етики, на практиці ці норми часто не виконуються або формально дотримуються. Відсутність належного контролю за дотриманням стандартів

поведінки, недостатня роль внутрішніх механізмів контролю та дисциплінарних процедур створюють ризики зловживань владою та знижують рівень довіри суспільства до органів влади.

Проблемою залишається й обмежена цифровізація процесів державної служби. Попри впровадження електронного документообігу та системи “Єдиний портал вакансій державної служби”, більшість управлінських процесів досі здійснюється у паперовій формі. Це ускладнює комунікацію між органами влади, збільшує бюрократичне навантаження і знижує прозорість кадрових процедур.

Серед проблем правозастосування варто також виділити недостатню ефективність дисциплінарної та адміністративної відповідальності державних службовців. Механізми притягнення до відповідальності за порушення службової дисципліни часто застосовуються вибірково, без єдиних стандартів і належного контролю. Це призводить до зниження службової дисципліни, відчуття безкарності та формалізму у виконанні обов’язків [16].

Не можна не враховувати і вплив воєнного стану, який суттєво ускладнив реалізацію положень закону про державну службу. Багато державних службовців працюють у складних умовах — у зонах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях або в евакуації. Це потребує адаптації законодавства до нових реалій, запровадження гнучких механізмів дистанційної роботи, забезпечення безпеки, соціального захисту та психологічної підтримки службовців.

Крім того, адміністративна реформа в Україні ще не досягла повної синхронізації з європейськими стандартами належного врядування. Недостатня координація між центральними та місцевими органами влади, слабкий моніторинг якості надання адміністративних послуг і нерозвинена система оцінювання діяльності органів влади залишаються перешкодами на шляху до ефективного публічного управління.

Отже, основними проблемами реалізації законодавства про державну службу в умовах адміністративної реформи є низький рівень професійної

автономії службовців, політичний вплив на кадрові рішення, недосконалість системи стимулів і відповідальності, нестача фінансових ресурсів, формалізм у процедурах добору кадрів та оцінювання, а також недостатня цифровізація і прозорість управління. Подолання цих проблем можливе лише за умови комплексного підходу — удосконалення правового регулювання, підвищення професіоналізму персоналу, створення системи стратегічного управління людськими ресурсами, забезпечення реальної деполітизації служби та формування культури доброчесності й підзвітності державних службовців.

3.2. Основні напрями вдосконалення правового статусу державних службовців в Україні

Вдосконалення правового статусу державних службовців в Україні є одним із головних завдань державного управління в умовах реформування публічної адміністрації, європейської інтеграції та воєнних викликів. Правовий статус державного службовця визначає не лише його права, обов'язки та гарантії, а й рівень ефективності всієї системи державної влади, адже саме державні службовці безпосередньо реалізують функції держави, формують довіру громадян до влади та забезпечують стабільність управління.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення правового статусу державних службовців є забезпечення їхньої професійності, політичної неупередженості та стабільності служби. Необхідно повністю запровадити принцип меритократії — кар'єра державного службовця має залежати виключно від його компетентності, досвіду та результатів діяльності. Для цього важливо вдосконалити систему конкурсного відбору, зробити її максимально прозорою, автоматизованою та захищеною від політичного чи адміністративного впливу [17].

Не менш актуальним є напрям модернізації законодавчої бази у сфері державної служби. Закон України “Про державну службу” 2015 року потребує оновлення з урахуванням сучасних викликів, зокрема цифровізації

управління, децентралізації влади, воєнного стану та зростання ролі електронного врядування. Потрібно чіткіше визначити повноваження, порядок призначення і відповідальність державних службовців, розмежувати політичні та адміністративні посади, удосконалити процедури переведення і звільнення в умовах реформування органів влади [18].

Суттєвого вдосконалення потребує система оплати праці та соціального забезпечення державних службовців. Сьогодні рівень матеріального забезпечення у багатьох органах влади залишається низьким, що знижує мотивацію до якісного виконання службових обов'язків і створює передумови для корупційних ризиків. Необхідно запровадити єдину та справедливую систему оплати праці, засновану на принципах прозорості, гідності та ефективності, яка б передбачала можливість преміювання за досягнення результатів і гарантувала належний соціальний захист службовців.

Одним із ключових напрямів удосконалення правового статусу є розвиток системи професійного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Сучасний державний службовець має володіти не лише знанням законодавства, а й навичками аналітичного мислення, стратегічного планування, комунікації, цифрової грамотності. Для цього необхідно розвивати мережу навчальних центрів, упроваджувати дистанційні програми навчання, тісно співпрацювати з європейськими освітніми інституціями у сфері публічного управління.

Важливим напрямом є посилення етичних та антикорупційних стандартів у діяльності державних службовців. Потрібно забезпечити дієве функціонування механізмів контролю за дотриманням етичних норм, запобігання конфлікту інтересів і відповідальності за порушення принципів доброчесності. Важливо не лише карати за порушення, а й створювати позитивну культуру державної служби, де доброчесність, відкритість і служіння суспільству є основними цінностями.

Окрему увагу слід приділити цифровізації процесів державної служби. Електронні кадрові системи, електронний документообіг, електронні

конкурси та дистанційне оцінювання роботи службовців мають стати нормою. Це дозволить зменшити бюрократію, підвищити прозорість і швидкість прийняття рішень, а також знизити корупційні ризики.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває захист прав і гарантій державних службовців, які виконують свої обов'язки в екстремальних умовах. Потрібно забезпечити збереження робочих місць, гарантії соціального захисту для службовців, що працюють у прифронтових районах або на тимчасово окупованих територіях, а також запровадити механізми психологічної підтримки [19].

Важливим напрямом є удосконалення дисциплінарної та юридичної відповідальності державних службовців. Необхідно зробити систему притягнення до відповідальності справедливою, прозорою і недискримінаційною, запобігти вибірковому застосуванню дисциплінарних стягнень і забезпечити належний захист службовців від безпідставних звинувачень.

Потребує розвитку також система управління людськими ресурсами у державному секторі, заснована на принципах стратегічного планування, прогнозування потреб, оцінювання компетенцій і розвитку персоналу. Для цього важливо розширити повноваження кадрових служб, запровадити HR-аналітику та систему моніторингу ефективності державних органів.

Отже, основними напрямками вдосконалення правового статусу державних службовців є оновлення законодавчої бази відповідно до європейських стандартів, підвищення рівня професійності та доброчесності, удосконалення системи оплати праці, запровадження цифрових технологій управління персоналом, розвиток механізмів навчання та соціального захисту, а також зміцнення етичних засад державної служби. Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню компетентного, незалежного та відповідального корпусу державних службовців, який забезпечить ефективне функціонування демократичної, правової і соціальної держави в Україні [20].

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теми адміністративно-правового статусу державних службовців можна зробити висновок, що державна служба є ключовим інститутом у системі публічного управління, який забезпечує стабільність, безперервність і ефективність функціонування державної влади. Вона виступає формою реалізації завдань і функцій держави, спрямованих на забезпечення прав і свобод громадян, зміцнення законності та демократичних засад суспільства.

Державна служба в Україні має чітке правове визначення та регулюється системою нормативно-правових актів, серед яких провідне місце займає Закон України “Про державну службу” 2015 року. Він заклав основи сучасної моделі публічної служби, побудованої на принципах законності, професіоналізму, політичної неупередженості, прозорості, стабільності та орієнтації на потреби громадян. Водночас, попри суттєві досягнення, у реалізації законодавства про державну службу все ще існують численні проблеми, що потребують системного вирішення.

Аналіз поняття, структури та елементів адміністративно-правового статусу державного службовця дозволяє дійти висновку, що він охоплює сукупність прав, обов’язків, повноважень, гарантій, обмежень і відповідальності, які визначають правове становище особи у сфері публічного управління. Особливість цього статусу полягає у його публічно-правовій природі, оскільки державний службовець діє від імені держави, у її інтересах та несе підвищену юридичну й моральну відповідальність за свої дії.

Сучасний етап розвитку державної служби характеризується активним впровадженням адміністративної реформи, яка спрямована на створення ефективного, професійного та доброчесного державного апарату. Проте на практиці цей процес стикається з рядом труднощів: недостатньою професійною підготовкою кадрів, низьким рівнем матеріального

забезпечення, політичним впливом на кадрові рішення, формалізмом конкурсних процедур, обмеженим використанням цифрових технологій і слабкою системою контролю за дотриманням етичних стандартів. Ці проблеми істотно знижують ефективність реалізації законодавства про державну службу.

В умовах воєнного стану роль державних службовців набуває особливого значення. Вони забезпечують стійкість державного управління, координацію оборонних, гуманітарних та адміністративних процесів, виступаючи гарантами безперервності влади. Це вимагає від держави створення додаткових правових гарантій, захисту життя, безпеки, соціальної підтримки та належних умов для виконання службових обов'язків у надзвичайних ситуаціях.

Основними напрямками вдосконалення правового статусу державних службовців є професіоналізація та деполітизація служби, підвищення престижу та конкурентоспроможності державної служби, удосконалення системи оплати праці, впровадження сучасних HR-підходів, розширення можливостей навчання та кар'єрного зростання, посилення етичних і антикорупційних стандартів, а також цифровізація управлінських процесів. Важливим є також приведення національного законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу, зокрема принципів належного врядування, прозорості та підзвітності.

Таким чином, удосконалення адміністративно-правового статусу державних службовців є стратегічним завданням для України, що безпосередньо впливає на якість публічного управління, ефективність державної політики та рівень довіри громадян до влади. Формування професійного, компетентного, відповідального та доброчесного корпусу державних службовців є запорукою побудови сильної, демократичної, правової та європейсько орієнтованої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
4. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
5. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
6. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-96-вр>
7. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
8. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
9. Про схвалення Стратегії реформування державного управління України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-р>
10. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-п>
11. Про затвердження Типового положення про службу управління персоналом державного органу : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 640. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/640-2017-п>

12. Про впорядкування умов оплати праці державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-п>
13. Про затвердження Типового кодексу етичної поведінки державного службовця : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 р. № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2017-п>
14. Національне агентство України з питань державної служби. Офіційний вебсайт. URL: <https://nads.gov.ua/>
15. OECD. Public Service Leadership and Capability: Principles for Good Governance. URL: <https://www.oecd.org/gov/public-service-leadership-and-capability>
16. Програма SIGMA. Principles of Public Administration. URL: <https://www.sigmaweb.org/publications/principles-public-administration.htm>
17. Ковбасюк Ю. В., Литвин В. М., Трофимова Т. В. Державна служба в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ : НАДУ, 2020. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/media/derzhavna-sluzhba-v-ukraini.pdf>
18. Литвин В. М. Адміністративно-правовий статус державного службовця: теоретико-практичні аспекти. Юридична наука, 2022. URL: <https://jurisprudence-journal.com/article/2022-litvin>
19. Куйбіда В. С., Нижник Н. Р. Реформування державного управління в Україні: європейський контекст. Київ : Центр адаптації державної служби, 2019. URL: <https://center.gov.ua/docs/reforma-derzhavnoho-upravlinnya.pdf>
20. Тронь В. П. Правові проблеми реалізації законодавства про державну службу в Україні. Вісник НАДУ, 2021. URL: <https://visnyk-nadu.gov.ua/article/derzhavna-sluzhba-2021>